

Warszawa, 23.06. 2020 r.

Sekretarz Stanu

DWMPC-III.853.45.2020

Pan
Mykola Gnatovskyy
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu do spraw
Zapobiegania Torturom oraz
Nieludzkiemu lub Poniżającemu
Traktowaniu albo Karaniu

w odpowiedzi na raport z wizyty ad hoc w Polsce Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT)), która odbyła się w dniach 9 - 16 września 2019 r., uprzejmie przedstawiam, następujące informacje i uwagi:

I. Zagadnienia dotyczące jednostek penitencjarnych

Kontakt tymczasowo aresztowanych ze światem zewnętrznym

Zgodnie z art. 211 § 2 ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks Karny Wykonawczy (Dz. U. z 2020 r. poz. 523) ustawodawca w uregulował prawo powiadomienia o miejscu pobytu tymczasowo aresztowanego: „§ 2. Tymczasowo aresztowany ma prawo, bezzwłocznie po osadzeniu go w areszcie śledczym, zawiadomić o miejscu swojego pobytu osobę najbliższą albo inną osobę, stowarzyszenie, organizację lub instytucję, a także swojego

obronię. Tymczasowo aresztowany cudzoziemiec ma ponadto prawo powiadomić właściwy urząd konsularny, a w razie braku takiego urzędu – właściwe przedstawicielstwo dyplomatyczne”.

Informacje o miejscu pobytu tymczasowo aresztowanego wysyła się do wskazanych przez niego osób lub podmiotów po złożeniu podpisu przez tymczasowo aresztowanego na zawiadomieniu, zgodnie z podanym przez niego adresem (§ 2 rozporządzenia MS z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania - Dz.U.2016.2290).

Z kolei w art. 217 i 217 c Kodeksu karnego wykonawczego ustawodawca uregulował kontakt tymczasowo aresztowanego ze światem zewnętrznym.

Art. 217 [Widzenia i korespondencja]

§ 1. Tymczasowo aresztowany może uzyskać widzenie po wydaniu zarządzenia o zgodzie na widzenie przez organ, do którego dyspozycji pozostaje. W wypadku gdy tymczasowo aresztowany pozostaje do dyspozycji kilku organów, wymagana jest zgoda na widzenie każdego z nich, chyba że organy te zarządzają inaczej.

§ 1a. Tymczasowo aresztowany, z zastrzeżeniem § 1b, ma prawo do co najmniej jednego widzenia w miesiącu z osobą najbliższą.

O udzieleniu widzenia z tymczasowo aresztowanym, jako zdarzeniu faktycznym, w określonym czasie decyduje dyrektor aresztu śledczego lub zakładu karnego, jako organ postępowania wykonawczego, uwzględniając to, czy widzenie nie zakłóci porządku i bezpieczeństwa w areszcie śledczym. Musi być jednak przestrzegany wymóg (art. 217 § 1a k.k.w.), w myśl którego tymczasowo aresztowany ma prawo do co najmniej jednego widzenia w miesiącu z osobą należącą do kręgu osób najbliższych.

Zauważyć też należy, iż stosownie do § 15 ust. 2 pkt 10 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (Dz.U.2016.2290) to dyrektor aresztu w porządku wewnętrznym aresztu śledczego określa dni, godziny, miejsce i porządek przeprowadzania widzeń. W razie naruszenia przez skazanego lub osobę go odwiedzającą ustalonych zasad odbywania widzenia, może być ono przerwane lub zakończone przed czasem (art. 105a § 7 k.k.w. w zw. z art. 209 k.k.w.).

Zgodnie z art. art. 217c w brzmieniu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z dnia 20.02.2015 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 396), która weszła w życie z dniem 1 lipca 2015 r.:

Art. 217c [Dostęp do telefonu]

§ 1. Tymczasowo aresztowany:

1) może korzystać z aparatu telefonicznego, z zastrzeżeniem § 2 i 3, na zasadach określonych w regulaminie organizacyjno-porządkowym wykonywania tymczasowego aresztowania, za zgodą organu, do którego dyspozycji pozostaje;

2) nie może korzystać z innych środków łączności przewodowej i bezprzewodowej.

§ 2. Organ, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, wydaje zarządzenie o zgodzie na korzystanie z aparatu telefonicznego, chyba że zachodzi uzasadniona obawa, że zostanie ona wykorzystana:

1) w celu bezprawnego utrudniania postępowania karnego;

2) do popełnienia przestępstwa, w szczególności podżegania do przestępstwa.

§ 3. W wypadku gdy tymczasowo aresztowany pozostaje do dyspozycji kilku organów, wymagana jest zgoda każdego z nich, chyba że organy te zarządzają inaczej.

§ 4. Na zarządzenie o odmowie wyrażenia zgody na korzystanie z aparatu telefonicznego tymczasowo aresztowanemu przysługuje zażalenie do sądu, do którego dyspozycji pozostaje. Zażalenie na zarządzenie prokuratora rozpoznaje prokurator nadrzędny.

Dokumentowanie urazów osób przyjmowanych do jednostek penitencjarnych.

Opieka medyczna i szkolenia personelu więziennej służby zdrowia.

§ 36 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 czerwca 2015 r. w *sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawienie wolności oraz dokumentowania tych czynności* (Dz. U. poz. 927, z późn. zm.) stanowi:

„1. W wypadku doprowadzenia do jednostki penitencjarnej osoby z obrażeniami ciała organ doprowadzający doręcza dokument informujący o okolicznościach i przyczynach powstania tych obrażeń oraz dokument sporządzony przez lekarza, zawierający ich opis. Dokument może być również wystawiony przez lekarza podmiotu leczniczego dla osób pozbawionych wolności jednostki penitencjarnej, do której nastąpiło doprowadzenie.

2. Przepisy ust. 1 stosuje się odpowiednio do osoby zgłaszającej się do odbycia kary, z tym że dokument sporządza lekarz podmiotu leczniczego dla osób pozbawionych wolności, a jeżeli nie jest to możliwe - lekarz innego podmiotu leczniczego.

3. Jeżeli osoba, o której mowa w ust. 1, zgłosiła, że obrażenia powstały w związku z jej zatrzymaniem lub po zatrzymaniu, informację o doprowadzeniu takiej osoby, wraz z jej wyjaśnieniami dotyczącymi przyczyn i okoliczności powstania obrażeń, przesyła się sędziemu penitencjarnemu.”

Powyższe przepisy regulują dokumentowanie przez Służbę Więzienną wszelkich obrażeń ciała osób doprowadzonych do jednostek penitencjarnych, które powstały w związku z ich zatrzymaniem lub bezpośrednio po zatrzymaniu.

Dokumentacja medyczna prowadzona jest zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 lutego 2016 r. w *sprawie rodzajów i zakresu dokumentacji medycznej prowadzonej w podmiotach leczniczych dla osób pozbawionych wolności oraz sposobu jej przetwarzania* (Dz.U. 2016 poz. 258), które nie uwzględnia konieczności prowadzenia „rejstru obrażeń”. W przypadku stwierdzenia ewentualnych obrażeń są one odnotowywane w książce zdrowia. Jedynie dokumentacja medyczna może być miejscem odnotowywania wszelkich schorzeń, w tym urazów (obrażeń). Wprowadzanie innych dokumentów, np. „rejstru obrażeń” zmuszałoby personel medyczny do nieuzasadnionego dublowania zapisów.

W przypadku stwierdzenia u osadzonego obrażeń ciała lekarz odnotowuje w książce zdrowia ten fakt wraz z opisem miejsca i zakresem stwierdzonego obrażenia. Ponadto sporządza i przekazuje dyrektorowi jednostki penitencjarnej notatkę służbową w powyższej sprawie.

Funkcjonariusze i pracownicy cywilni więziennej służby zdrowia odbywają regularne szkolenia, w tym w zakresie udrażliwiania kadry medycznej na aspekty dotyczące praw człowieka oraz treści zawarte w „Protokole Stambulskim”. Od lipca 2017 r. we wszystkich jednostkach penitencjarnych oraz w ośrodkach szkolenia Służby Więziennej w harmonogramach szkoleń więziennej służby zdrowia uwzględniane są tematy zawarte w przedmiotowym protokole. Jednocześnie w trakcie szkoleń kierownictwa więziennej służby zdrowia, poruszane są również treści zawarte w „Podręczniku skutecznego dochodzenia i dokumentowania w sprawach dotyczących stosowania tortur oraz innego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania”. Nadrzędnie, postępowanie lekarza także więziennej służby zdrowia, reguluje ustawa o zawodzie lekarza i lekarza dentystry z dnia 5 grudnia 1996 r. (Dz.U. z 2017 r. poz. 125) oraz Kodeks Etyki Lekarskiej.

Zgodnie z Kodeksem karnym wykonawczym na wniosek funkcjonariusza lub pracownika więziennego podmiotu leczniczego dla osób pozbawionych wolności, świadczenia zdrowotne mogą być udzielane skazanemu bez obecności funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego. W większości przypadków personel medyczny podmiotów leczniczych dla osób pozbawionych wolności w sytuacji braku zagrożenia ze strony osadzonego odstępuje od stosowania prewencyjnych środków ochronnych na czas badania lekarskiego lub innych zabiegów medycznych. Personel ten posiada odpowiednią wiedzę merytoryczną w jakich przypadkach udzielane świadczenia zdrowotne w obiektywny sposób wymagają poszanowania intymności i godności osobistej pacjenta z jednoczesnym zachowaniem zasad bezpieczeństwa.

II. Zagadnienia dotyczące Policji

W zakresie opisanych przez delegację CPT przypadków podejrzenia niewłaściwego traktowania osób zatrzymanych przez policjantów informuję, że przeprowadzono wnikliwą analizę, mającą na celu zidentyfikowanie opisanych w Raporcie przypadków.

Wytypowano dwie sprawy dot. zatrzymania i osadzenia osób w PDOZ w Warszawie, które mogą odpowiadać okolicznościom wskazanym w Raporcie. W przypadkach tych nie były prowadzone czynności wyjaśniające, nie prowadzono także postępowania dyscyplinarnego ani postępowania skargowego z uwagi na brak informacji mogących wskazywać na nieprawidłowości związane z zatrzymaniem tych osób. W związku z powyższym nie kierowano również materiałów do oceny prawnokarnej Prokuratury.

W zakresie drugiej opisanej w Raporcie sprawy, dot. osoby osadzonej w Areszcie Śledczym w Krakowie, informuję, że podjęte ustalenia nie pozwoliły na zidentyfikowanie osoby, którą rozpytali przedstawiciele CPT. Ustalono, że 9 września 2019 r. sześć osób umieszczono w związku z ich zatrzymaniem w PdOZ KWP w Krakowie, a następnie osadzono w Areszcie Śledczym (w tym jedna osoba została zatrzymana przez funkcjonariuszy Straży Granicznej). Dodatkowe sprawdzenia w jednostkach Policji oraz Placówce SG w Krakowie, na rzecz których ww. osoby zatrzymano, a następnie aresztowano, nie potwierdziły, aby zostały podjęte jakiegokolwiek czynności w sprawie nieprawidłowości przy zatrzymaniu. Także weryfikacja dokumentacji znajdującej się w PdOZ KWP w Krakowie nie potwierdziła, aby którakolwiek z osób posiadała widoczne obrażenia, zgłosiła takowe lub złożyła skargę na zatrzymanie.

Jednocześnie informuję, że Policja dysponuje szczegółowymi ustaleniami w ww. sprawach, które w razie potrzeby, mogą zostać Komitetowi przekazane w odrębnej korespondencji.

W tym miejscu należy nadmienić, że CPT wskazał w raporcie, że istnieją przypadki niewłaściwego traktowania osób zatrzymanych przez policjantów, w tym nieprawidłowości w użyciu kajdanek, stosowania przemocy fizycznej, werbalnych nadużyć (...), nie precyzując jednakże swoich zarzutów. Można odnieść wrażenie, że delegacja sformułowała swoje obserwacje opierając się wyłącznie na wywiadach z osobami zatrzymanymi. Tak sformułowane zastrzeżenia uniemożliwiają odniesienie się do zarzutów i podjęcie czynności wyjaśniających.

Biuro Spraw Wewnętrznych Policji

Wyodrębnienie 27 stycznia 2018 r. ze struktury organizacyjnej Komendy Głównej Policji Biura Spraw Wewnętrznych Policji (BSWP) i stworzenie odrębnej jednostki organizacyjnej, niewątpliwie pozytywnie wpłynęło na niezależność oraz transparentność realizacji zadań służbowych przewidzianych dla tej komórki oraz umocniło przekonanie o jej autonomiczności w szeroko rozumianym odbiorze społecznym.

Biuro Spraw Wewnętrznych Policji realizuje na obszarze całego kraju zadania w zakresie określonym w art. 5b ust. 1 ustawy o Policji. Zgodnie z obowiązującą w Polsce procedurą, postępowania karne wobec osób podejrzanych, którymi są funkcjonariusze Policji, pozostają we właściwości Prokuratury. W praktyce oznacza to zarówno osobiste prowadzenie przez prokuratora czynności w trybie 307 i 308 k.p.k., jak i samych śledztw. Udział funkcjonariuszy BSWP w tego rodzaju postępowaniach przygotowawczych przewidziany jest w sytuacji wydania przez referenta śledztwa zarządzenia o powierzeniu realizacji poszczególnych czynności. Nadrzędna rola prokuratora oraz ograniczenie udziału w postępowaniu funkcjonariuszy BSWP do realizacji czynności ściśle przez niego określonych, jest gwarantem bezstronności rozstrzygnięcia procesowego sprawy.

Decyzją nr 11 z 1 kwietnia 2019 r. Komendant Biura Spraw Wewnętrznych Policji powołał Pełnomocnika Komendanta Biura Spraw Wewnętrznych Policji do spraw Ochrony Praw Człowieka. W 2019 r. Pełnomocnik przeszkolił łącznie 52 funkcjonariuszy BSWP z zakresu respektowania praw człowieka w kontekście mobbingu i dyskryminacji.

W 2018 r. funkcjonariusze BSWP uczestniczyli w 433 odprawach i spotkaniach z udziałem kadry kierowniczej w jednostkach Policji oraz w 71 spotkaniach profilaktycznych

w szkołach Policji, w 2019 r. spotkania takie odbyły się analogicznie 566 razy i 67 razy. Podczas tych spotkań funkcjonariusze BSWP podnosili kwestie dotyczące stosowania szeroko pojętej przemocy podczas służby, zarówno w kontekście grożącej odpowiedzialności karnej, jak i źle pojmowanej solidarności zawodowej, która nakazuje zachowania takie tolerować i ukrywać. Tematyka spotkań była poparta przykładami spraw realizowanych przy udziale BSWP i zakończonych prawomocnymi wyrokami skazującymi

Ochrona tzw. sygnalistów w Policji i obszar tzw. środowiskowej zmowy milczenia.

Pod koniec 2019 r. powołano policyjną grupę roboczą ds. działań w obszarze kształtowania postaw i zachowań w środowisku policyjnym, zmierzających do przełamywania źle pojętej solidarności zawodowej oraz doskonalenia ścieżki bezpiecznego informowania o nieprawidłowościach, bez narażenia na ostracyzm i wykluczenie środowiskowe. Zespół ten ma podjąć prace analityczne nad zjawiskiem tzw. środowiskowej zmowy milczenia oraz zaproponować rozwiązania dot. ochrony tzw. sygnalistów w Policji.

Kamery nasobne i paralizatory elektryczne. Rejestracja obrazu i dźwięku.

Dla transparentności podejmowania czynności służbowych przez policjantów i wprowadzenia rozwiązania pozwalającego na obiektywną ocenę danej sytuacji, w przypadku wątpliwości z nią związanych, od grudnia 2017 r. w Policji stopniowo wdrażany jest proces wyposażania policjantów w kamery nasobne w ramach Programu Modernizacji Policji na lata 2017-2020. Zakłada się wyposażenie w kamery nasobne funkcjonariuszy służby ruchu drogowego oraz służby prewencyjnej we wszystkich garnizonach w kraju. Aktualnie na stanie Policji znajduje się 2.290 kamer nasobnych. W 2020 r. zaplanowano zakup kolejnych kamer nasobnych (ok. 1500 szt.), jednakże cel ten jest uzależniony od możliwości finansowych.

W 2019 r. opracowano „Instrukcję użytkowania Systemu Rejestracji Audio-Wideo (RAW), w tym kamer nasobnych pozostających na wyposażeniu policjantów służby prewencyjnej”. Określa ona m.in. obowiązki kierowników jednostek organizacyjnych Policji, w których odbywa się przetwarzanie danych osobowych, obowiązki użytkownika kamery, administratora Systemu RAW oraz wskazuje konieczność prowadzenia stosownych ewidencji.

Podkreślenia wymaga fakt, iż zgromadzony zapis obrazu i dźwięku ma być materiałem dowodowym służącym do dokumentowania zgodności z prawem podejmowanych czynności służbowych oraz wykorzystania nagrań w razie potrzeby, podczas prowadzonych postępowań przygotowawczych, skargowych, dyscyplinarnych, do celów szkoleniowych, czy ustalania przyczyn i okoliczności wydarzeń nadzwyczajnych lub ewentualnych naruszeń praw osób, wobec których jest podejmowana interwencja.

W celu podniesienia efektywności nadzoru nad stosowaniem paralizatorów elektrycznych, 18 lipca 2018 r. wydano Wytyczne nr 4 Komendanta Głównego Policji *w sprawie wybranych procedur i sposobu sprawowania nadzoru nad postępowaniem policjantów lub innych wyznaczonych osób z przedmiotami przeznaczonymi do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej, pozostającymi na wyposażeniu Policji* (Dz. Urz. KGP z 2018 r. poz. 82), które weszły w życie 24 sierpnia 2018 r. Wytyczne mają na celu poprawić bezpieczeństwo fizyczne zarówno osób, wobec których stosowane są paralizatory, jak również bezpieczeństwo fizyczne i prawne policjantów, którzy podejmując interwencje narażani są na różnego rodzaju pomówienia, w tym związane z przekraczaniem uprawnień. Jedno z postanowień ww. wytycznych dotyczy wprowadzenia obowiązku niezwłocznego pisemnego informowania przełożonych kolejnych szczebli zarządzania, w tym Komendanta Głównego Policji, o stwierdzonych nieprawidłowościach dotyczących użycia lub wykorzystania paralizatorów i podejmowanych w tym zakresie czynnościach.

W Policji opracowywany jest projekt aktu prawnego, pod roboczym tytułem: *zarządzenie Komendanta Głównego Policji w sprawie zasad, metod i form realizacji czynności służbowych związanych z obserwowaniem i rejestrowaniem obrazu oraz dźwięku za pomocą kamer nasobnych Systemu Rejestracji Audio-Video (RAW) lub innych urządzeń technicznych rejestrujących obraz i dźwięk w policyjnych środkach transportu, obiektach Policji lub wykonywanych niektórych zadań służbowych Policji*. Jego celem jest uregulowanie wszelkich niezbędnych kwestii dotyczących funkcjonowania Systemu Rejestracji Audio-Video (RAW), kamer nasobnych w Policji oraz zasad użytkowania w Policji tych kamer lub innych urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk wykorzystywanych przy realizacji zadań służbowych, w policyjnych środkach transportu i obiektach Policji.

Dane statystyczne

Poniżej przedstawiam zestawienie danych statystycznych (w skali kraju) dot. liczby skarg załatwionych we własnym zakresie przez Policję w latach 2017-2019, z wyodrębnieniem kategorii *Nieludzkie lub poniżające traktowanie*.

.p	Skargi i wnioski załatwione przez Policję we własnym zakresie	2017 rok	2018 rok	2019 rok
.	Łącznie wszystkie kategorie skarg	15087	13037	12451
.	<i>Nieludzkie lub poniżające traktowanie</i>	463	408	364

Z danych Biuro Spraw Wewnętrznych Policji wynika, że w 2018 r. przedstawiono 30 policjantom łącznie 43 zarzuty stosowania przemocy na służbie, natomiast w 2019 r. w tej samej kategorii przestępstw sformułowano łącznie 28 zarzutów wobec 26 policjantów.

Postępowania dyscyplinarne

W 2017 r. Komendant Główny Policji, dostrzegając potrzebę urealnienia i wzmocnienia nadzoru nad postępowaniami dyscyplinarnymi, w szczególności w przypadkach czynów o znacznej szkodliwości zarówno dla społeczeństwa, jak i wizerunku Policji, polecił komendantom wojewódzkim (stołecznemu) Policji oraz komendantom szkół Policji przyjąć do stosowania następujące zasady:

W przypadku ujawnienia czynu o znamionach przewinienia dyscyplinarnego:

- przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków w zakresie użycia środków przymusu bezpośredniego, broni palnej lub czasowego pozbawienia wolności, w których wystąpiło pokrzywdzenie innej osoby,
- polegającego na naruszeniu §4 lub §6 *Zasad etyki zawodowej policjantów*,
- dotyczącego narażenia lub naruszenia bezpieczeństwa życia lub zdrowia osób przebywających pod nadzorem Policji,
- wypełniającego jednocześnie znamiona przestępstwa,
- stawienia się do służby lub jej pełnienia w stanie po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka,

– mającego lokalnie lub ogólnokrajowo charakter medialny, przełożony dyscyplinarny winien objąć prowadzone czynności wyjaśniające i postępowanie dyscyplinarne szczególnym zainteresowaniem i nadzorem.

W powyższych sprawach powinien on:

- niezwłocznie powiadomić w formie pisemnej wyższego przełożonego dyscyplinarnego o zleceniu czynności wyjaśniających i wszczęciu postępowania. Wyższy przełożony dyscyplinarny powinien każdorazowo dokonać wnikliwej analizy zgromadzonych informacji pod kątem występowania okoliczności świadczących o potrzebie wyłączenia przełożonego dyscyplinarnego i rzecznika dyscyplinarnego, szczególnie z uwagi na wystąpienie okoliczności, przewidzianych w art. 135c ust. 2 ustawy o Policji;
- do czynności wyjaśniających i do postępowań dyscyplinarnych wyznaczać, w miarę możliwości, rzeczników dyscyplinarnych o największym doświadczeniu w zakresie prowadzenia spraw dyscyplinarnych;
- przy prowadzeniu czynności wyjaśniających i postępowań dyscyplinarnych zapewnić najdalej idący obiektywizm i gwarancje praw osoby pokrzywdzonej.

W powyższych sprawach dyscyplinarnych:

- należy dołożyć szczególnej staranności w zakresie zabezpieczenia dowodów (odnoszących się nie tylko do powstałych skutków, ale i przyczyn naruszenia prawa), w tym z dokumentów, nagrań monitoringu i nagrań rozmów prowadzonych ze służbą dyżurną jednostek organizacyjnych Policji drogą telefoniczną i radiową oraz, w przypadku ustalenia osób pokrzywdzonych, którzy odnieśli jakikolwiek uszczerbek na zdrowiu, opinii lekarskiej, jak również w zakresie ustaleń osobowych źródeł dowodowych,
- w toku czynności dowodowych, każdorazowo badać proces decyzyjny (wydane polecenia i rozkazy) dotyczący lub wpływający na przebieg zdarzenia, będącego przedmiotem sprawy oraz rolę przełożonych, a także osób nadzorujących lub wydających polecenia w ramach takiego zdarzenia,
- ze szczególną roztropnością i obiektywizmem należy oceniać materiał dowodowy z osobowych źródeł dowodowych, będących zainteresowanymi określonym

rozstrzygnięciem, w tym w szczególności policjantów uczestniczących w zdarzeniu będącym przedmiotem sprawy dyscyplinarnej,

- w przypadku złożenia odwołania od orzeczenia dyscyplinarnego wnikliwie rozważyć, celem zagwarantowania najdalej idącego obiektywizmu, powołanie komisji do zbadania zaskarżonego orzeczenia,
- gdy czyn stanowiący przewinienie dyscyplinarne, wypełnia jednocześnie znamiona przestępstwa i w tej sprawie prowadzone jest postępowanie karne – podjąć możliwie najdalej idącą współpracę z właściwym prokuratorem, celem wszechstronnego wyjaśnienia sprawy.

Komendant Główny Policji polecił ponadto, by w przedmiotowych sprawach wraz z wnioskiem o przedłużenie terminu prowadzenia czynności dowodowych przesyłane były akta postępowania dyscyplinarnego. Zasada ta obowiązuje we wszystkich postępowaniach dyscyplinarnych, w których termin przedłużenia czynności dowodowych ma przekroczyć 3 miesiące od daty wszczęcia postępowania dyscyplinarnego. Nadto zobowiązał, aby niezwłocznie informować organ rozpatrujący wniosek o wystąpieniu okoliczności faktycznych, wpływających na bezprzedmiotowość jego realizacji, np. gdy doszło do zawieszenia postępowania dyscyplinarnego lub do jego umorzenia. Polecił także w przedmiotowych sprawach niezwłocznie przysyłać wyższemu przełożonemu dyscyplinarnemu kopie istotnych dla toku postępowania dyscyplinarnego postanowień (np. o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego, zmianie zarzutów czy zawieszeniu postępowania). Natomiast wyższy przełożony dyscyplinarny jest obowiązany dokonać analizy przedkładanych dokumentów pod kątem prawidłowo podejmowanych decyzji.

Należy dodatkowo zauważyć, że nadzór nad prowadzonymi postępowaniami dyscyplinarnymi jest sprawowany w sposób ciągły przez właściwych wyższych przełożonych dyscyplinarnych, w tym Komendanta Głównego Policji. Wyższy przełożony dyscyplinarny, na podstawie art. 134i ust. 2 ustawy o Policji z 6 kwietnia 1990 r., może wszcząć lub przejąć do prowadzenia postępowanie dyscyplinarne przed wydaniem orzeczenia, jeżeli w jego ocenie jest to konieczne z uwagi na charakter sprawy.

Warto w tym kontekście podkreślić, że we wspomnianym wyżej piśmie z 2017 r. Komendant Główny Policji polecił wyższym przełożonym dyscyplinarnym m.in. dokonywanie analizy informacji o zdarzeniach dotyczących użycia środków przymusu bezpośredniego, broni palnej lub czasowego pozbawienia wolności, w których nastąpiło pokrzywdzenie innej osoby, w celu zagwarantowania obiektywnego rozpatrywania spraw

dyscyplinarnych. W piśmie tym podkreślono również, aby zapewnić gwarancje praw osoby pokrzywdzonej oraz starannie zabezpieczać dowody. Zapisy o charakterze gwarancyjnym dla osób pokrzywdzonych zawiera ustawa o Policji, która w art. 134i ust. 1 pkt 2 wskazuje, iż przełożony dyscyplinarny, jeżeli zachodzi uzasadnione przypuszczenie popełnienia przez policjanta przewinienia dyscyplinarnego, może wszcząć postępowanie dyscyplinarne na wniosek pokrzywdzonego. Zawiadamia się wówczas pokrzywdzonego o wszczęciu takiego postępowania i jego wyniku poprzez przesłanie mu odpisu wydanego orzeczenia lub postanowienia. Materiały przekazane przez pokrzywdzonego włącza się do akt postępowania dyscyplinarnego. Co więcej, w przypadku, gdy pokrzywdzony złożył wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, na podstawie art. 135 ust. 2 przywołanej ustawy ma on prawo zaskarżyć postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania dyscyplinarnego oraz orzeczenie o umorzeniu postępowania dyscyplinarnego. Przepisem o charakterze gwarancyjnym dla pokrzywdzonego jest również art. 135c ust. 1 pkt 4 ustawy o Policji, w myśl którego przełożony dyscyplinarny lub rzecznik dyscyplinarny podlegają wyłączeniu od udziału w postępowaniu dyscyplinarnym, jeżeli między nim a obwinionym lub osobą pokrzywdzoną przez obwinionego zachodzi stosunek osobisty mogący wywołać wątpliwości co do jego bezstronności.

Dane statystyczne z zakresu odpowiedzialności dyscyplinarnej, o które wnioskuje Komitet, tj. dotyczące „niewłaściwego traktowania przez policjantów” zawierają się w danych wyróżnianych w statystyce policyjnej pod określeniem „przewinienia dyscyplinarne w związku z naruszeniem praw człowieka” oraz pod określeniem „przewinienia dyscyplinarne w związku z użyciem lub wykorzystaniem broni palnej lub środków przymusu bezpośredniego”. Uwzględniając, że przewinienie dyscyplinarne polegające na naruszeniu praw człowieka może wynikać z użycia wskazanych środków w niewłaściwy sposób, w związku z czym to samo przewinienie dyscyplinarne może zostać wliczone do obu wskazanych kategorii przewinień dyscyplinarnych, należy zauważyć, iż przedmiotowe dane statystyczne nie sumują się.

Dane te za lata 2018-2019 przedstawiają się w następujący sposób:

Rok	Liczba prawomocnie zakończonych postępowań dyscyplinarnych za przewinienia dyscyplinarne związane z:		Suma kar dyscyplinarnych orzeczonych za przewinienia dyscyplinarne związane z:	
	naruszeniem praw człowieka	użyciem broni palnej lub środków przymusu bezpośredniego	naruszeniem praw człowieka	użyciem broni palnej lub środków przymusu bezpośredniego
2018	5	20	1	9
2019	26	19	10	11

Należy w tym miejscu wyjaśnić, że w części przypadków wskazanych w tabeli postępowania dyscyplinarne zakończyły się prawomocnym umorzeniem z powodu zwolnienia policjantów ze służby, bowiem w takiej sytuacji dalsze prowadzenie postępowania jest bezprzedmiotowe. W 2018 r. umorzeń z tego powodu było 4 (dot. postępowań dyscyplinarnych związanych z naruszeniem praw człowieka) oraz 5 (dot. postępowań dyscyplinarnych związanych z użyciem broni palnej lub środków przymusu bezpośredniego), natomiast w 2019 r. odpowiednio – 8 i 3.

Postępowania karne

W jednostkach prokuratury w 2018 roku odnotowano 581 postępowań, w tym 234 prowadzonych wobec funkcjonariuszy Policji. Spośród wskazanej liczby wszystkich spraw, dotyczącej tak funkcjonariuszy Policji jak i innych funkcjonariuszy publicznych, zakończono aktem oskarżenia 5 spraw, wnioskiem o warunkowe umorzenie postępowania 1 sprawę, umorzeniem postępowania 193 sprawy i odmową wszczęcia postępowania przygotowawczego 275 spraw.

Natomiast w 2019 roku odnotowano 449 postępowań, w tym 169 prowadzonych wobec funkcjonariuszy Policji. Spośród łącznej liczby postępowań, zakończono aktem oskarżenia 5 spraw (wobec 7 osób), umorzeniem postępowania 158 spraw i odmową wszczęcia postępowania przygotowawczego 226 spraw.

Zasady stosowania kajdanek

Nie można bezkrytycznie zgodzić się z podnoszonymi w Raporcie zarzutami w zakresie stosowania przez policjantów środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek.

Zgodnie ze standardami, w tym standardami wyznaczonymi przez CPT, „spoczywający na Policji obowiązek pieczy nad osobami zatrzymanymi obejmuje ich bezpieczeństwo i integralność fizyczną”. Osoby, które znajdują się w pieczy Policji po wykonaniu z nimi czynności służbowych powinny zostać zwolnione w stanie co najmniej nie pogorszonym. Zasadniczą ideą używania kajdanek jest zapewnienie bezpieczeństwa zarówno osoby zatrzymanej, jak i policjantów oraz osób trzecich, a nie wywieranie presji, czy też wywoływanie bólu lub lęku i każdorazowo odbywa się zgodnie z przysługującymi funkcjonariuszom Policji uprawnieniami w tym zakresie.

Przystępując do realizacji ustawowych zadań przy wykorzystaniu nadanych Policji uprawnień, funkcjonariusze, w określonych ustawowo przypadkach, mogą używać lub wykorzystywać ściśle określone środki przymusu bezpośredniego oraz broń palną (ustawa o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej z 24 maja 2013 r. (Dz. U. z 2019 r., poz. 2418), zwana dalej ustawą o śpb).

Zgodnie z brzmieniem przepisów ustawy o śpb, funkcjonariusz Policji, środków przymusu bezpośredniego może użyć:

- po uprzednim bezskutecznym wezwaniu osoby do zachowania się zgodnego z prawem oraz po uprzedzeniu jej o zamiarze użycia tych środków. Od powyższej zasady odstępuje się w przypadku gdy występuje bezpośrednio zagrożenie życia, zdrowia lub wolności policjanta lub innej osoby, albo zwłoka groziłaby niebezpieczeństwem dla dobra chronionego prawem,
- w sposób niezbędny do osiągnięcia celów tego użycia, proporcjonalnie do stopnia zagrożenia, wybierając środek o możliwie jak najmniejszej dolegliwości,
- w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę,
- z zachowaniem szczególnej ostrożności, uwzględniając ich właściwości, które mogą stanowić zagrożenie życia lub zdrowia policjanta lub innej osoby.

Dodatkowo, gdy uzasadniają to okoliczności zdarzenia, policjant może użyć jednocześnie więcej niż jednego środka przymusu bezpośredniego lub wykorzystać jednocześnie więcej niż jeden taki środek, na zasadach określonych w ustawie o śpb.

Ponadto, funkcjonariusz Policji jest zobowiązany do odstąpienia od użycia środków przymusu bezpośredniego, gdy cel ich użycia został osiągnięty.

W tym miejscu podkreślić należy, iż wobec kobiet o widocznej ciąży; osób, których wygląd wskazuje na wiek do 13 lat oraz osób o widocznej niepełnosprawności policjant może użyć wyłącznie siły fizycznej w postaci technik obezwładnienia. Odstępstwo od tej zasady następuje, gdy zachodzi konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie lub zdrowie policjanta lub innej osoby, a użycie siły fizycznej jest niewystarczające lub niemożliwe. Policjant może użyć wtedy innych środków przymusu bezpośredniego (w tym kajdanek) lub broni palnej.

Z przywołanej regulacji prawnej wynika, że jednym ze środków przymusu bezpośredniego są kajdanki: zakładane na ręce, zakładane na nogi, zespolone. W zakresie użycia kajdanek, niezależnie od przywołanych zasad, ustawodawca w treści art. 11 ustawy o śpb, określił ogólne przypadki, w których mogą one być użyte. Tym samym w obowiązującym stanie prawnym, środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek można użyć w przypadku konieczności podjęcia co najmniej jednego z następujących działań:

1. wyegzekwowania wymaganego prawem zachowania zgodnie z wydanym przez uprawnionego poleceniem;
2. odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby;
3. przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby;
4. przeciwdziałania naruszeniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego;
5. przeciwdziałania bezpośredniemu zamachowi na ochraniane przez uprawnionego obszary, obiekty lub urządzenia;
6. ochrony porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach chronionych przez uprawnionego;
7. przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej w rozumieniu art. 1 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej;
8. przeciwdziałania niszczeniu mienia;
9. zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia;
10. ujęcia osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
11. zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
12. pokonania czynnego oporu;
13. przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do autoagresji.

Istotnym również jest, iż kajdanek używa się w celu częściowego unieruchomienia kończyn i co do zasady zakłada się je na ręce trzymane z tyłu. Od powyższej zasady funkcjonariusz Policji może jednak odstąpić, w przypadku prewencyjnego użycia kajdanek lub gdy w jego ocenie, prawdopodobieństwo podjęcia próby ucieczki, stawiania czynnego oporu lub wystąpienia zachowania mogącego zagrażać życiu, zdrowiu lub mieniu jest nieznaczące, wówczas kajdanki można założyć na ręce trzymane z przodu.

W odniesieniu do kajdanek zespolonych lub kajdanek zakładanych na nogi na zasadzie art. 15 ust. 5 ustawy o śpb można ich użyć wyłącznie wobec osób:

- agresywnych;
- zatrzymanych w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa z użyciem broni palnej, materiałów wybuchowych lub innego niebezpiecznego narzędzia lub przestępstwa, o którym mowa w art. 115 § 20 (przestępstwo o charakterze terrorystycznym), art. 148 (zabójstwo) lub art. 258 (udział w zorganizowanej grupie przestępczej, kierowanie zorganizowaną grupą przestępczą) ustawy z 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2016 r. poz. 1137 i 2138 oraz z 2017 r. poz. 244, 768 i 773);
- pozbawionych wolności.

Ponadto należy dodać, że kajdanek zakładanych na nogi używa się równocześnie z kajdankami zakładanymi na ręce.

Poza przedstawionym powyżej trybem postępowania funkcjonariusza Policji przed użyciem śpb w postaci kajdanek, jak również koniecznością zaistnienia co najmniej jednego z powyższych przypadków, ustawa o śpb uprawnia również do tzw. prewencyjnego użycia m.in. kajdanek w celu zapobieżenia ucieczce osoby ujętej, doprowadzanej, zatrzymanej, konwojowanej lub osoby pozbawionej wolności, a także w celu zapobieżenia objawom agresji lub autoagresji tych osób. Podkreślić należy, iż w przypadku prewencyjnego użycia środków przymusu bezpośredniego, policjant nie wzywa osoby do zachowania się zgodnego z prawem oraz nie uprzedza jej o zamiarze użycia tych środków, gdy zwłoka groziłaby niebezpieczeństwem dla dobra chronionego prawem.

Analizując wspomniane trzy kategorie osób, w stosunku do których można stosować kajdanki zespolone lub kajdanki zakładane na nogi, w ocenie Biura Prewencji KGP przyjąć należy, iż do trzeciej kategorii osób tzw. osób pozbawionych wolności nie mogą zaliczać się wszystkie osoby zatrzymane (tym bardziej osoby nieletnie doprowadzane do młodzieżowych ośrodków wychowawczych), jeżeli nie dotyczy to osób tymczasowo aresztowanych lub skazanych na karę pozbawienia wolności.

Zauważyć dodatkowo należy, iż zgodnie z art. 16a ustawy o Policji, wobec nieletniego doprowadzonego do policyjnej izby dziecka, w przypadkach, o których mowa w art. 11 pkt 1-3, 8 i 10-14 ustawy o śpb, policjanci mogą użyć środków przymusu bezpośredniego, w tym kajdanek, jednak tylko i wyłącznie zakładanych na ręce oraz zakładanych na nogi, z wyłączeniem kajdanek zespolonych.

Pamiętać należy, iż użycie przez policjanta kajdanek zależy wyłącznie od jego decyzji o niezbędnej potrzebie zastosowania tego środka. Przy czym decyzję taką opiera na stwierdzeniu wystąpienia znamion co najmniej jednego z przypadków ich użycia, o których mowa wyżej, z uwzględnieniem oceny ryzyka oraz występujących symptomów agresji lub zagrożenia.

Program szkoleniowy w zakresie przeciwdziałania stosowaniu tortur

W 2017 r. wdrożono do realizacji w Policji koordynowany centralnie program doskonalenia pn. „Program doskonalenia zawodowego lokalnego w zakresie przeciwdziałania stosowaniu tortur”. Programem zostali objęci w szczególności: policjanci ogniów patrolowo-interwencyjnych, policjanci pełniący służbę w policyjnych pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia oraz policyjnych izbach dziecka, a także policjanci pionów dochodzeniowo-śledczych i kryminalnych. Program przeznaczony jest także dla przełożonych wszystkich szczebli kierowania.

Program zawiera zagadnienia tortur i zachowań przemocowych w aspektach psychologicznym i prawnym oraz moduł dotyczący kwestii przeciwdziałania torturom. Zawiera także zagadnienia tzw. whistleblowingu i środowiskowej zmywy milczenia. Na szkoleniu omawiane są także wyroki ETPC oraz Protokół Sтамbulski.

Szkolenia prowadzone są przez przeszkolonych trenerów policyjnych, często we współpracy z psychologami policyjnymi, funkcjonariuszami Biura Spraw Wewnętrznych Policji i organizacji pozarządowych, działających na rzecz ochrony praw człowieka.

W 2018 r. przeprowadzono 850 szkoleń, w których udział wzięło 19 222 policjantów.

W 2019 r. przeprowadzono 1393 szkolenia, w których udział wzięło 25 421 policjantów.

W sumie do 1 stycznia 2020 r. przeszkolonych zostało prawie 45 tys. policjantów. Szkolenia będą kontynuowane w kolejnych latach.

Dostęp do prawnika

W Polsce istnieje mechanizm, dzięki któremu osoba zatrzymana ma możliwość uzyskania informacji o adwokatach i radcach prawnych w danej miejscowości, z których pomocy może skorzystać (lista adwokatów i radców prawnych znajduje się w jednostce Policji). Takie rozwiązanie wprowadziła nowela procedury karnej, a uszczegóławia je rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 23 czerwca 2015 r. *w sprawie sposobu zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy w postępowaniu przyspieszonym* (Dz. U. poz. 920).

Do tego systemu odnosi się przepis w Wytycznych nr 3 KGP z 30 sierpnia 2017 r. *w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów* (Dz. Urz. KGP z 2017 r. poz. 59), w brzmieniu: „W celu umożliwienia zatrzymanemu kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym stosuje się odpowiednio tryb określony w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 czerwca 2015 r. *w sprawie sposobu zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy w postępowaniu przyspieszonym* (Dz. U. poz. 920)”.

Badania lekarskie osób zatrzymanych

Obszar badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję został uregulowany w treści rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. *w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję* (Dz. U. z 2012 r. poz. 1102). Zgodnie z powyższą regulacją osobę zatrzymaną poddaje się badaniu lekarskiemu w przypadku, gdy z posiadanych przez Policję informacji lub z okoliczności zatrzymania wynika, że osobą zatrzymaną jest kobieta w ciąży, kobieta karmiąca piersią, osoba chora zakaźnie, osoba z zaburzeniami psychicznymi lub nieletni po spożyciu alkoholu lub innego, podobnie działającego środka (§ 1 ust. 3 pkt 2). Tym samym dano gwarancję każdorazowego objęcia badaniami lekarskim osób, które powinny podlegać szczególnej opiece.

Jednocześnie należy podkreślić, iż regulacje rozporządzenia w zakresie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję dają gwarancję każdorazowego poddania badaniom lekarskim także osoby, która oświadczy, że cierpi na schorzenia wymagające stałego lub okresowego leczenia, którego przerwanie powodowałoby zagrożenie życia lub zdrowia lub gdy żąda przeprowadzenia badania lekarskiego (§ 1 ust. 3 pkt 1).

Odnosząc się do kwestii braku poufności badań osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia należy stwierdzić, iż obszar ten został uregulowany w § 4 ust. 2 wspomnianego rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych.

Zgodnie z przytoczoną regulacją, decyzję o obecności policjanta w trakcie badania lekarskiego osoby zatrzymanej podejmuje lekarz wykonujący to badanie. Zazwyczaj sytuacje takie mają miejsce w przypadkach badania osób agresywnych, lub co do których zachodzi uzasadnione podejrzenie dokonania zamachu na zdrowie lub życie własne. Policjanci w takich sytuacjach odpowiadają za bezpieczeństwo zarówno osoby badanej, jak i lekarza oraz personelu medycznego prowadzącego badanie. Obecność policjanta ma na celu zapobieżenie ucieczce osoby oraz zapewnienie szeroko rozumianego bezpieczeństwa, zarówno prowadzącemu badanie lekarzowi, jak też samemu badanemu.

Kwestię dokumentowania przeprowadzonego badania lekarskiego reguluje przytoczone wcześniej rozporządzenie. Zgodnie z dyspozycją § 5 ust. 1 po przeprowadzeniu badania lekarskiego osoby zatrzymanej lekarz stwierdza brak lub wystąpienie przeciwwskazań medycznych do przebywania tej osoby w policyjnym miejscu detencji. Na powyższą okoliczność lekarz wystawia stosowne zaświadczenie (§ 5 ust. 3), którego wzór jest określony w załączniku do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r. w *sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb*. Jednocześnie stwierdzić należy, że policjanci realizujący czynności z osobą zatrzymaną lub doprowadzoną w celu wytrzeźwienia nie mają dostępu do dokumentacji medycznej, w której udokumentowane są wyniki przeprowadzonych badań lekarskich. Wszelka dokumentacja medyczna pozostaje w podmiocie leczniczym realizującym badania wobec takich osób i nie jest udostępniana funkcjonariuszom Policji.

Prawo do informacji

Odnosząc się do kwestii dotyczącej niezapewnienia osobom zatrzymanym prawa do informacji, w tym nieskutecznego przekazania pouczeń o uprawnieniach zatrzymanego nadmienić należy, iż policjant ma obowiązek natychmiast poinformować zatrzymanego o przyczynach zatrzymania i o przysługujących mu prawach. W kontekście powyższego wskazać należy, iż w art. 244 § 5 kpk, ustawodawca zawarł delegację ustawową związaną z określeniem w drodze rozporządzenia wzoru pouczenia, zawierającego w szczególności informacje o przysługujących zatrzymanemu uprawnieniach:

- do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza,
- do złożenia oświadczenia i odmowy złożenia oświadczenia,

- do otrzymania odpisu protokołu zatrzymania,
- do dostępu do pierwszej pomocy medycznej,
- jak również o prawach wskazanych w § 2, w art. 245, art. 246 § 1 oraz art. 612 § 2 oraz informację o treści art. 248 § 1 i 2, mając na względzie konieczność zrozumienia pouczenia także przez osoby niekorzystające z pomocy pełnomocnika.

W odniesieniu do PdOZ jest ono realizowane na podstawie obowiązku wynikającego z § 1 ust. 1, 3 i 4 Regulaminu pobytu osób w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, stanowiącego załącznik nr 1 do wspomnianego wcześniej Rozporządzenia w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia (...). Zgodnie z §1 ust. 1 przedmiotowego załącznika osobę przyjmowaną do pomieszczenia, niezwłocznie informuje się o:

1. przysługujących jej prawach i ciążących na niej obowiązkach, poprzez zapoznanie z niniejszym regulaminem. Osoba przyjmowana do pomieszczenia potwierdza zapoznanie z regulaminem pobytu złożeniem podpisu w karcie zapoznania z regulaminem pobytu osób umieszczonych w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia;
2. wyposażeniu pomieszczenia w urządzenia monitorujące, w tym służące również do obserwowania i rejestrowania obrazu – w przypadku ich zainstalowania.

Osoba zatrzymana potwierdza fakt zaznajomienia z przysługującymi jej uprawnieniami złożeniem podpisu w protokole zatrzymania osoby.

Ponadto zgodnie z §1 ust. 2 Regulaminu (...), osobie nie znającej języka polskiego, przyjmowanej do pomieszczenia zapewnia się możliwość porozumiewania się w sprawach dotyczących pobytu w pomieszczeniu za pośrednictwem tłumacza. Dodatkowo, zgodnie z § 16 ust. 2 rozporządzenia w sprawie pomieszczeń (...), kopię regulaminu oraz wykaz instytucji stojących na straży praw człowieka umieszcza się w pokoju dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, w sposób uniemożliwiający jego zniszczenie lub dokonanie przy jego pomocy zamachu na zdrowie człowieka. Kopie przedmiotowych regulaminów znajdujących się w PdOZ przetłumaczone zostały również na języki obce, które dostępne są na stronie internetowej Policji.

W przypadku nieletnich umieszczonych w PID powyższe kwestie uregulowane są analogicznie w ww. rozporządzeniu.

III. Dodatkowe informacje:

CPT zwrócił się do polskich władz z prośbą o wyjaśnienie budzącego ich wątpliwości art. 168a k.p.k. Podniesiono, że przepis ten może być interpretowany jako pozwalający sądom akceptować w postępowaniu karnym dowody uzyskane w wyniku stosowania tortur lub poniżającego i niehumanitarnego traktowania.

W pierwszej kolejności należy zaznaczyć, że w polskim prawie nie obowiązuje tzw. doktryna owoców zatrutego drzewa. Ustawodawca w uzasadnieniu do ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437) nowelizującej art. 168 a k.p.k. wskazał, że „celowe jest ocenianie każdej sytuacji in casu, z uwzględnieniem wszystkich aspektów sprawy, w oparciu o ogólnie przyjęte zasady w dorobku orzecznictwa i doktryny w perspektywie ostatnich kilkudziesięciu lat”. Ponadto, jak zauważa się w omawianym uzasadnieniu ustawy, z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka nie wynika również zakaz korzystania z dowodów pośrednio nielegalnych, pomimo dostrzeżenia nielegalnego źródła ich pochodzenia.

Przykładowo w sprawie Schenk przeciwko Szwajcarii ETPC stwierdził, że chociaż art. 6 EKPC gwarantuje prawo do rzetelnego procesu, to jednak nie reguluje żadnych reguł w zakresie dopuszczalności dowodów, pozostawiając to zadanie władzom poszczególnych krajów. W uzasadnieniu tego wyroku Trybunał wskazał, że posłużenie się przez sąd dowodem w postaci nagrania z taśmy magnetofonowej, uzyskanego z nielegalnego źródła, nie narusza prawa do rzetelnego procesu, ponieważ zgodnie z prawem szwajcarskim sposób dokonania takiego nagrania lub wejścia w jego posiadanie jest irrelevantny z punktu widzenia jego dopuszczalności w procesie karnym (wyrok ETPC z dnia 12 lipca 1988 r., skarga nr 10862/84). Podobnie w sprawie Khan przeciwko Wielkiej Brytanii (wyrok ETPC z dnia 12 maja 2000 r., skarga nr 35394/97) Trybunał orzekł, że nie stanowi naruszenia art. 6 ust. 1 EKPC wykorzystanie podczas procesu zapisu rozmów oskarżonego, pomimo naruszenia prawa do prywatności.

Należy przy tym zaznaczyć, że zgodnie z treścią art. 171 par. 5 kpk, niedopuszczalne jest: 1) wpływanie na wypowiedzi osoby przesłuchiwanej za pomocą przymusu lub groźby bezprawnej; 2) stosowanie hipnozy albo środków chemicznych lub technicznych wpływających na procesy psychiczne osoby przesłuchiwanej albo mających na celu kontrolę nieświadomych reakcji jej organizmu w związku z przesłuchaniem. Art. 171 par. 7 kpk stanowi natomiast, że wyjaśnienia, zeznania oraz oświadczenia złożone w warunkach

wyłączających swobodę wypowiedzi lub uzyskane wbrew zakazom wymienionym w przepisie powołanym w poprzednim zdaniu nie mogą stanowić dowodu.

Podkreślenia wymaga również, że w polskim porządku prawnym są uznawane za przestępstwa czyny polegające na:

- stosowaniu przemocy wobec osoby lub groźby bezprawnej w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia (art. 191 kk),

- używaniu przemocy lub groźby bezprawnej w celu wywarcia wpływu na świadka, biegłego, tłumacza, oskarżyciela albo oskarżonego lub w związku z tym naruszanie jego nietykalności cielesnej (art. 245 kk),

- stosowaniu przemocy, groźby bezprawnej lub znęcaniu się fizycznie lub psychicznie w inny sposób nad inną osobą przez funkcjonariusza publicznego lub tego, który działa na jego polecenie w celu uzyskania określonych zeznań, wyjaśnień, informacji lub oświadczenia (art. 246 kk).

Polskie przepisy przyznają możliwość powiadomienia bliskich o zatrzymaniu w każdym przypadku. Stosownie do art. 245 § 4 k.p.k. w zw. z art. 261 § 1 k.p.k. na żądanie zatrzymanego bezzwłocznie zawiadamia się osobę najbliższą, przy czym może to być osoba wskazana przez zatrzymanego. Ponadto można również zawiadomić inną osobę zamiast lub obok osoby najbliższej. Również w postępowaniach w sprawach o wykroczenia przewidziano możliwość zawiadomienia osoby najbliższej o zatrzymaniu. Zgodnie z art. 46 § 3 k.p.w. na żądanie zatrzymanego zawiadamia się o zatrzymaniu osobę najbliższą, a także pracodawcę.

W przypadku osób tymczasowo aresztowanych zastosowanie znajduje art. 211 § 2 k.k.w., w myśl którego tymczasowo aresztowany ma prawo, bezzwłocznie po osadzeniu go w areszcie śledczym, zawiadomić o miejscu swojego pobytu osobę najbliższą albo inną osobę, stowarzyszenie, organizację lub instytucję, a także swojego obrońcę. Tymczasowo aresztowany cudzoziemiec ma ponadto prawo powiadomić właściwy urząd konsularny, a w razie braku takiego urzędu - właściwe przedstawicielstwo dyplomatyczne. Warto dodać, że powyższe regulacje odpowiadają wymogom dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami

konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.Urz. UE L 294 z 2013 r., s. 1). Brak jest zatem konieczności dokonywania zmian legislacyjnych.

W raporcie CPT zarzucono Polsce, że niewłaściwie implementowała dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania (Dz. Urz. UE L 297 z 2016 r., s. 1), nie zapewniając wystarczającego dostępu do uzyskania bezpłatnej pomocy prawnej przed rozpoczęciem postępowania sądowego.

Jednocześnie wskazano, że podczas zatrzymania i aresztowania drastycznie ograniczona jest możliwość poufnej rozmowy zatrzymanego/aresztowanego z adwokatem.

Odnosząc się do powyższych zarzutów należy przede wszystkim podkreślić, że prawo do pomocy prawnej z urzędu – zgodnie z dyrektywą 2016/1919 – jest warunkowane sytuacją majątkową podejrzanego i oskarżonego lub względami słuszności (art. 4). Prawo polskie uzależnia przyznanie pomocy prawnej z urzędu od tych dwóch przesłanek (art. 78 – 81 k.p.k.). Zatem nie w każdym przypadku pomoc taka może być przyznana. W praktyce występują przypadki, kiedy na etapie przesłuchania czy też innych czynności dochodzeniowo-śledczych osoba nie korzysta z pomocy prawnej z urzędu. Stan taki jest zgodny z dyrektywą.

Niezależnie od kwestii dostępu do bezpłatnej pomocy, stosownie do art. 245 § 1 k.p.k. zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednią z nimi rozmowę.

W przypadku zatrzymania osoba korzysta z pomocy adwokata także dzięki szybkiemu trybowi, jaki przewiduje art. 517j k.p.k.

Odnosząc się do natomiast do przepisów kodeksu postępowania karnego w zakresie dotyczącym poufności kontaktów z adwokatem, należy zwrócić uwagę na kilka kwestii.

W pierwszej kolejności zauważyć trzeba, że art. 245 § 1 k.p.k., który przewiduje możliwość zastrzeżenia obecności funkcjonariusza Policji w trakcie rozmowy osoby z adwokatem, został zmieniony. W wersji sprzed 2013 r. przepis nie zawierał żadnych warunków, od spełnienia których możliwe było zastrzeżenie takiej obecności. Po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 grudnia 2012 r. (K 37/11), w którym orzekł on o niezgodności art. 245 § 1 k.p.k. z art. 42 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, sytuacja ta uległa zmianie. Trybunał stwierdził w nim m.in., że – zgodnie z wcześniejszym orzecznictwem TK – prawo do obrony może podlegać ograniczeniom (m.in. wyrok TK z 9 lipca 2009 r., sygn. K 31/08, OTK ZU nr 7/A/2009, poz.

107, pkt III 2.2. oraz 3 czerwca 2008 r., sygn. K 42/07, jw., pkt III 3.). TK zwrócił uwagę na fakt, że również Europejski Trybunał Praw Człowieka dopuszcza możliwość pewnych ograniczeń w zakresie nieskrępowanego kontaktu pomiędzy pozbawionym wolności klientem a jego prawnikiem (wyrok z dnia 13 stycznia 2009 r., *Rybacki p. Polsce*, skarga nr 52479/99, § 56 i 58), pod warunkiem istnienia ku temu ważnego powodu, co wymaga oceny, czy z perspektywy całego postępowania ograniczenie to nie powoduje naruszenia prawa do rzetelnego procesu (wyrok z dnia 9 lutego 1996 r., *Murray p. Wielkiej Brytanii*, skarga nr 18731/91, § 63). TK uznał w tej sprawie niezgodność przepisu art. 245 § 1 k.p.k. z art. 31 Konstytucji RP z uwagi na brak przesłanek ograniczających obecność funkcjonariusza Policji podczas kontaktów osoby zatrzymanej z adwokatem. Zgodnie z wymogami wskazanymi przez TK we wskazanym wyżej wyroku w sprawie K 37/11, ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. poz. 1282) wprowadzono do art. 245 § 1 k.p.k. odpowiednią zmianę ograniczającą arbitralność decyzji w przedmiocie obecności funkcjonariusza Policji podczas rozmów osoby zatrzymanej z adwokatem. Tym samym więc zapewniono zgodność przepisu z Konstytucją RP. Na uwagę zasługuje fakt, iż tą samą ustawą wprowadzono również zmianę do art. 73 k.p.k., której celem było doprecyzowanie przesłanek obecności prokuratora podczas rozmowy tymczasowo aresztowanego z obrońcą. Trzeba zatem zauważyć, iż przepisy art. 73 § 2 i 3 k.p.k. oraz art. 245 § 1 k.p.k. w aktualnym brzmieniu uwzględniają standard konstytucyjny prawa do obrony wyznaczony wyrokami TK w sprawach K 25/11 i K 37/11. Trybunał Konstytucyjny w tych orzeczeniach zaakceptował dopuszczalność czasowego ograniczenia zasady poufności kontaktów między oskarżonym a jego obrońcą. Ponadto obowiązujące przepisy art. 73 i 245 k.p.k. pozostają w zgodzie ze wspomnianą wyżej dyrektywą 2013/48. Przepis art. 4 dyrektywy przewiduje zasadę poufności porozumiewania się oskarżonego ze swoim obrońcą. Nie jest ona jednak bezwzględna.

W dyrektywie przyjęto możliwość zastosowania czasowych derogacji od prawa dostępu do adwokata i jednocześnie przewidziano pewne okoliczności, w których dozwolone jest ingerowanie w prawo do poufnych kontaktów z adwokatem (motyw 33 i 34 preambuły).

Należy także zaznaczyć, że na gruncie polskiego prawa istnieje możliwość sądowej kontroli decyzji w przedmiocie nadzoru porozumiewania się z adwokatem na podstawie art. 245 § 1 k.p.k. oraz art. 73 § 2 k.p.k. Zastrzeżenie obecności w odniesieniu do zatrzymanego lub tymczasowo aresztowanego może być poddane kontroli sądowej w ramach zażalenia wniesionego na podstawie art. 246 § 1 k.p.k. na zatrzymanie bądź na podstawie art. 252 k.p.k. na tymczasowe aresztowanie. Mając powyższe na uwadze należy uznać,

że poufność kontaktu klient-adwokat podczas zatrzymania oraz tymczasowego aresztowania jest zapewniona w wystarczającym stopniu. Co więcej, polskie prawo przewyższa standard dyrektywy w tym zakresie, gdyż nie przewiduje żadnych derogacji od prawa dostępu do adwokata, a jedynie możliwość czasowego ograniczenia poufności takiego dostępu.

SEKRETARZ STANU
w Ministerstwie Sprawiedliwości

Marcin Warchol

